

súra sikeredett kis kötetet és merüljön el kissé a múlt tanulmányozásában.

A kötet érdeklődésre tarthat számot a második világháború korszaka, illetőleg a finn-magyar közös múlt iránt érdeklődő széles olvasóközönség körében, annál is inkább, mert

a finn-magyar katonai, politikai és gazdasági kapcsolatok alakulását 1919-től napjainkig végigkövető magyar nyelvű összefoglaló kötet megjelentetése, bármily kívánatos volna is, még várat magára.

Balla Tibor

A HADTÖRTÉNETI MÚZEUM ÉRTESEÍTŐJE 6. ACTA MUSEI MILITARIS IN HUNGARIA

(*Hadtörténeti Múzeum, Budapest, 2004. 320 o.*)

Örömmel üdvözölhettük a Hadtörténeti Múzeum Értesítőjének legújabb, immár hatodik számát, melyet a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, a Nemzeti Kulturális Alapprogram és a Hadimúzeum Alapítvány támogatott. Örvedetes tény, hogy a Hadtörténeti Múzeum folyóirata az elmúlt években immár éves rendszerességgel megjelent, jóllehet éppen jelen szám megjelenése a „megszokott” anyagi okok miatt elcsúszott, de ezen recenzióval egyidőben – ha nem már korábban –, a következő, hetedik kötet is napvilágra került.

A szerkesztők a tartalmat három, egymástól jól elkülönülő fejezetre osztották. A legelső vegyes tanulmányokat tartalmaz a „műzeumi gondolat” tárgykörétől a magyar hadtörténelem és hadtörténelem emlékeinek ápolásáig. Következő egység részben a Hadtörténeti Múzeum gyűjteményeiből összeállított válogatást tartalmazza, részben az ott folyó tudományos műhelymunka új eredményeibe avatja be az olvasót. Végezetül az intézmény, illetve munkatársai közreműködésével, az elmúlt időszakban megrendezett jelentősebb kiállításokról, azok eredményeiről tájékozódhatunk.

Értekezések, tanulmányok. Mintegy felvezetésképpen *R. Várkonyi Ágnes* kultúrtörténeti gondolatait olvashatjuk a múzeum eszméjéről, melyeket a Nemzeti Múzeum alapításának 200. évfordulójára rendezett konferencia kapcsán osztott meg a hallgatósággal, s most az olvasóközönséggel is. Átfogó ismertetést kapunk a XVII. századra kialakuló magángyűjteményektől a XX. század elejére létrejött szilárd közgyűjteményi hálózati végbe ment szemléletbeli változásról; arról, hogy a tárgyak gyűjteményéből miként vált múzeum. Mindeközben érzékeltetvén a kultúra értékőrző és új értéket teremtő képességét.

Babucsné Tóth Orsolya az 1924-ben létrehozott Országos Magyar Hadimúzeum Egyesület tevékenységének és a múzeum érdekében végzett munkájának bemutatására vállalkozott. Az Egyesület 11 éves működése akár iskolapéldája is lehetne annak, miként fut vakvágányra a legnemesebb elképzelés is a kedvetlen körülmények és anyagi helyzet miatt.

A következő szerző, *Czaga Viktória* a budai vár 1849. májusi ostroma során elesett Hentzi tábornoknak emelt emlékmű történetével foglalkozott. A Ferenc József császár személyes megrendelésére készült emlékmű, mely a várbán felállítva a nemzet arculaspálya volt, a kiegyezést követően folyamatos politikai viharokat kavart, s csak 1899-ben sikerült egy kevésbé szem előtt lévő cs. kir. gyalogsági hadapródiszkola udvarára száműzni. Az emlékművet 1918-ban szétbontották, s innentől kezdve az azt díszítő szobrok külön életet éltek, s a legutóbbi időkig nagyobb részükhöz nyoma veszett.

Babucs Zoltán az 1944-ben felállított magyar póthadsereg eddig kevésbé ismert történetéből tárt fel egy újabb területet. Nevezetesen a 2. tábori póthadosztály alakulatainak sorsát követhetjük végig megalakulásuktól, az 1944 őszi–téli erdélyi, északkelet-alföldi harcokon keresztül, míg 1945 januárjában a Felvidéken álló leharcolt hadosztályt Németországba szállították, ahol áprilisban megadták magukat az amerikai hadseregeknek.

Gyűjteményi- és műhelymunka. *Lugosi József* tollából, egy a Hadtörténeti Múzeum által 2001-ben megszerzett, igen gazdag, a modern kézfegyver-történetet szinte teljesen átvélő gyűjtemény bemutatásának második részét olvashatjuk. Az új kardok, szablyák, kardbojtok, török, rohamkésék, különféle puskák

és karabélyok és szuronyaik leírása után most a forgó- és öntöltő pisztolyok következtek.

Az első világháború tárgyi emlékei közül a hivatalos állami emlékjeleknek a Hadtörténeti Múzeumban őrzött darabjait, történeti hátterüket, szimbólumrendszereiket ismerteti *Sallay Gergely Pál*, külön kezelve a vesztes államok, illetve utódállamaik háborús emlékérméit, valamint a győztesek győzelmi érmeit és háborús emlékérméit. A bevezető tanulmányt az egyes államok által alapított érmek leírása követi.

Különösen kellemes élmény volt e recenzió írója számára a szívéhez oly közel álló zászlókról szóló rövidke tanulmány *Cs. Kottra Györgytől*, aki a két világháború közti magyar gyalogsági zászlók szabályozásában megfigyelhető anomáliákra hívta fel a figyelmet. A Monarchia szétesésével ugyanis annak zászlói elvesztették szerepüket, de amíg a lovassági zászlók ügyét 1920-ban rendezték, a gyalogság esetében erre csak 1938-ban került sor. Addig csak ideiglenes (meglehetősen nagyvonalú) szabályozás történt, aminek következtében a három fő típusba sorolható csapatzászlók is rendkívüli változatosságot mutatnak.

Bodor Imre írása egy, az aradi vértanúk emlékére készült karkötőt ismertet, mely 2002 óta szintén a múzeum gyűjteményét gazdagítja.

Rendkívül izgalmas olvasmány, hogyan alakul egy tárgy sorsa egy mesterember keze alatt, különösen, ha azt az egyik legnemesebb szakma képviselője, a restaurátor teszi. *Tombor Krisztián* egy XX. századi, lovát ugató huszárt ábrázoló Dreher-sörplakát konzerválását és restaurálását írta meg, detektívregénybe illő módon. Külön értéke e rövid munkának a sörgyár történetének bemutatása, melyből kiemelnénk az egykori konszern-tulajdonos Dreher Jenő példaértékű szociális tevékenységét.

A következő tanulmány az 1987 M. ejtőernyős hadi- (gyakorló) öltözetről szól, mely a magyar honvédség (néphadsereg) első terepszínű egyenruhája volt. A szerzőtől, *Baczoni Tamástól* megtudhatjuk, hogy jóllehet már 1938-tól kezdve voltak kísérletek terepszínű ruházati tárgyak (pl. az ún. sátorlap-esőgallér) használatára, azok rendszerbe állítására azonban nem került sor. Az egyenruha sorsának

alakulása igen ismerős lehet, több évtizedes tervezgetés után, a rendszerbe állítást követően 3 év elteltével új, „nyugati” terepszíneket vezettek be, s ekkor átkerült a „Kihordás alatt lévő öltözetek és ruházati cikkek” rovatba.

Balló István a Magyar Néphadsereg hivatásos és továbbszolgáló állományának hadi (gyakorló) ruházata és felszerelési tárgyai (1970-1991) címmel készített tanulmányt.

Kiállítások. A Hadtörténeti Múzeum időszaki kiállításain igyeckszik a magyar hadtörténet korábban soha be nem mutatott részleteit, emlékeit a nyilvánosság elé tárni. Így merült fel a gondolat, hogy egy katonacsalád történetét mutassák be, s a kiállítás „Katona apák – katona fiúk. Fejezetek a Pacor katonacsalád történetéből” címmel nyílt meg 2001. november 16-án. A kiállítás-megnyitón *Stemlerné Balog Ilona* által elmondott beszéd szerkesztett változata után *Galván Károly* Pacor családot bemutató tanulmányát olvashatjuk. A négygenerációs katonadinasztia „szolgálatát” 1808-ban kezdődött és 1945-ben ért szomorú véget, mindeközben a család tizenhárom tagja lett katona és házastársa kapcsolat révén további nyolc főnek ez volt a hivatása.

2001-ben a millennium kapcsán a Collegium Hungaricum szervezésében magyar rendezvénysorozat volt Bécsben. Ennek keretében öt nagyszabású kiállítást készítettek osztrák és magyar szakemberek, melyek közül négyben – a főrendezők mellett – a Hadtörténeti Múzeum stábjá működött közre, az anyaggyűjtéstől a látványterven át a kivitelezésig. A munka tanulságait *Kreutzer Andrea*, *Nagy András* és *Szoleczky Emese* foglalta össze. A négy kiállítás: „Császár és király. Történelmi utazás: Ausztria és Magyarország, 1526–1918”, „Magyar királykoronázások Pozsonyban”, „Együtt az oszmánok ellen. A Magyarországi végvárok kiépítése és működtetése a XVI–XVII. században” és „A vasfüggöny”.

A tanulmányok végeztével a szerzők és anyaintézményük felsorolása következik, de talán nem lenne hiábavaló, ha egy rövid, néhány soros szakmai életrajzot is olvashatnánk. A tanulmányokat angol és német nyelvű recenziók zárják, a kötetet nagyszámú illusztráció teszi még hasznosabb és kellemesebb olvasmánnyá.

Pásztai László